

ŠIŠA PANGMA 1989

BLISKOVITI VZPONI V DEVIŠKIH SMEREH

TONE ŠKARJA

Najlepša in najtežja stran gore je jugozahodna stena. Sicer so prvo smer v njej že leta 1982 preplezali Britanci, a osrednji steber levo od nje se konča prav na vrhu in kaj lepšega v Šiši ni mogoče preplezati. Levo od njega je še en ozebnik, podoben angleškemu, ki pripelje v škrbino med zahodnim in glavnim vrhom. Ti dve smeri smo se namenili preplezati alpsko. Približno tam, kjer so Angleži sestopili nazaj na to stran, bi postavili kakšen vmesni tabor. Omogočili bi varen sestop plezalcem iz prejšnjih dveh smeri, hkrati pa bi po tej smeri dosegel vrh Grošelj (»8000 +«), pa morda snemalec in še vsak drug, ki bi hotel in mogel. Za prenos opreme za to smer smo nameravali uporabiti celo kakega nepalskega šerpo, vendar so Kitajci postavili tako visoko ceno, da smo vzeli s seboj le sirdarja, ki je znal tibetansko, in kuharja. Prav zaradi denarja so možvo odprave sestavljali sami izkušeni himalajci, vajeni samostojnega dela in z doseženo višino nad 8000 m. Leta 1986 sva si z Andrejem Štremfeljem ogledala Šišo Pangmo in ugotovila, da je z jugozahoda mogoče priti do vznožja brez posebnih ledeniških težav in nevarnosti — skoraj po suhem.

SKOZI NEPAL V TIBET

V začetku septembra smo v Katmandu poslali tovor opreme, zdravil in športne hrane in takoj nato sta odpotovala še Grošelj in Štremfelj. Kargo je zamujal, ker so bile zaradi indijske gospodarske blokade Nepala — skoraj vse mejne prehode so jim zaprli — letalske prevozne zmogljivosti nezadostne. Tovor je moral potem v zaplombiranem tovornjaku naravnost na kitajsko mejo kot tranzit in smo ga šele tam lahko odprli.

V Katmanduju smo bili teden dni. Nakupili smo hrano, popravili šotore, doplačali Kitajcem za dva šerpa, dobili končno vize in se 29. septembra s preobremenjenim avtobusom odpeljali proti meji. Ves čas je bilo vreme slabo, zadnja dva dni je deževalo brez prestanka, med vožnjo pa lilo kot iz škafa, zaradi česar je bilo potovanje zamudno in nevarno. Cesto so razdirali zemeljski plazovi, cela pobočja so mezela v sotesko, po globokem blatu smo morali riniti vozilo v breg. Temeljito smo se namočili. Od Kodarija do Zangmuja so tovore znosili nosači. — Kitajski cariniki so nam zaplenili vse sadje, ker ga je prepovedano uvažati. Šlo pa jim je le za sadje — vzeli so ga brez zapisnika —

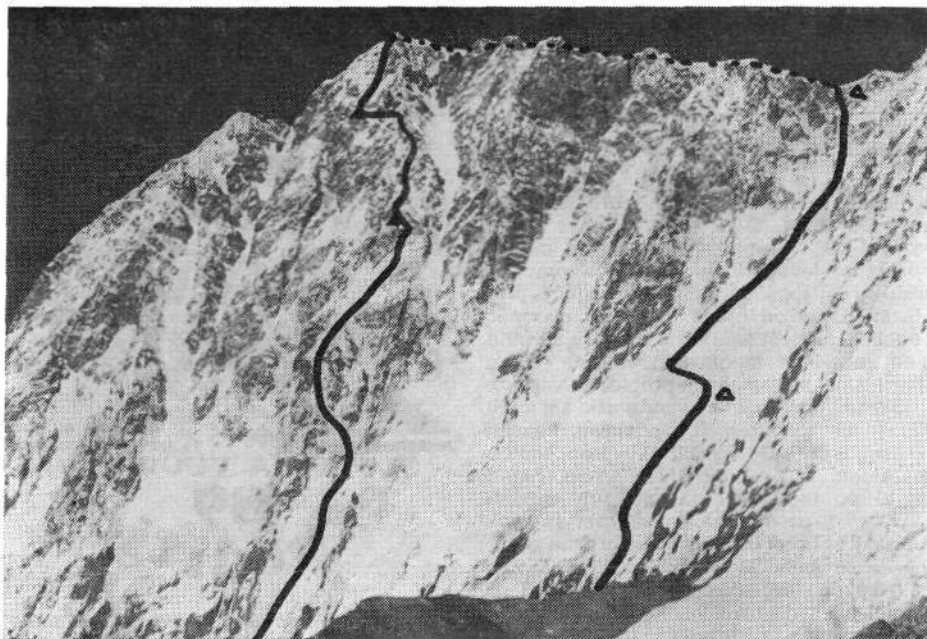

kajti zefenjavo so nam pustili, čeprav zanjo veljajo enaki predpisi. Krivi smo bili sami, saj smo ga vpričo njih jedli, ne da bi ga ponudili še njim...

Nad Zangmujem smo naložili tovornjak, ki je odpeljal v 33 km oddaljeni Njalam, nas pa je v dveh vožnjah tja spravil džip. Obe vozili sta kitajska spremljevalca pripeljala iz 727 km oddaljene Lase in tja sta se potem tudi vrnili. Že v tem podatku se da zaslutiti, zakaj so odprave na kitajsko stran Himalaje tako drage. Zvezni oficir je bil Kitajec Zhu Feng, prevajalec pa Nima, Tibetanec iz plemena Kampa, oba stara 22 let in oba iz Lase. Zhu Feng je znal kitajsko in angleško, Nima pa tibetansko in kitajsko. Na srečo je naš sirdar Pemba Norbu govoril tudi tibetansko in angleško, da smo se z domačini lahko pogovorili tudi brez kitajskega ovinka.

IZ NJALAMA PROTI BAZI

Njalam — pol tibetansko in pol kitajsko mestece — leži na robu, kjer ploske doline dokončno strmoglavijo v globoko sotesko in skozi Himalajo v Nepal. Višina 3750 metrov in mraz sta prinesla prvi prehlad vsakemu, ki se ni takoj toplo oblekel. Tovore smo zložili zunaj kraja, jih prepakirali na 30 kg in 3. oktobra z 39 jaki in 12 gonjači pričeli pohod. Spremljevalca sta po krajšem oklevanju ostala v dolini, a obljubila, da nas bosta prišla pogledat. Pot sva z Andrejem poznala že z izvidnice, zato Tibetanci niso mogli po svoje krajšati etap. Sicer so pa delo vzeli vestno in tovore skrbno privezali na živali, tako da ni bilo izgub in zastojev. Pri izvidnici smo imeli nesposobnega vodnika in močnega jaka, ki se je drugi dan uprl, stresel

Na levi Slovenski steber, ki sta ga splezala Štremfelj in Kozjek, na desni smer, po kateri sta priplezala na vrh Šiše Pangme Bence in Grošelj

tovore v vodo in oddirjal nazaj na pašo. Tovore smo potem nosili sami, kakih 40 kg vsak.

Vendar je »sovražnik« zvit in vedno prisoten, kot vemo. Tokrat je udaril tretji dan pohoda. Odpravljali smo se iz tabora, kjer izpod vzhodne stene priteče manjša reka, naša pot pa je vodila po plitvi dolini vzporedno z robom morene proti severozahodu. Fantje so šli naprej poiskat najugodnejše mesto za tabor: ustavili naj bi se tam, kjer so Angleži imeli bazo, vendar bi mi z jakí šli še dan dlje.

Sam vedno zapustim tabor zadnji in samo če je res vse O. K., že nekje sredi odhajajočih nosačev. Tokrat pa sem odšel že pred prvimi, saj tako ni bilo kje zgrešiti: cilj je bil »british camp«, tovorov in jakov je bilo vse dni enako, srečali pa itak nismo nikogar; tod nihče ne hodi in niti jakov ne pasejo. A nekaj ur kasneje sem z visokega pomola zamen gledal v prazno dolino; celo naprej dol sem upiral daljnogled, če bi Tibetanci morda pobegnili nazaj. Nič! Potem me je prešinilo, da je naš »british camp« iz leta 1982, da pa so Britanci taborili leta 1987 pod vzhodno steno, ko so jo poskusili preplezati in da imajo ta »british camp« domačini gotovo bolj v spominu kot prvega. Pustil sem nahrbtnik, dirjal dobro uro daleč do roba rečne doline, videl nikogar, a bilo je jasno, da so odšli že naprej. Dirjal sem nazaj gor in še naprej do prvih naših, ki so se potem »štetefno« obvestili o napaki.

Zvečer je namreč v Himalaji romantike konec — potrebuješ večerjo, spalno vrečo in šotor.

Ob desetih zvečer smo zadnji prišli v tabor pod vzhodno steno. Ker je daleč, so Tibetanci hiteli na vso moč, zato mi jih tudi ni uspelo prestreči. Krivi so se čutili oni, celo Pemba je bil videti kot zaloteni krivec, zato sem — pravi krivec — lahko bolj stoično prenesel svoj sram.

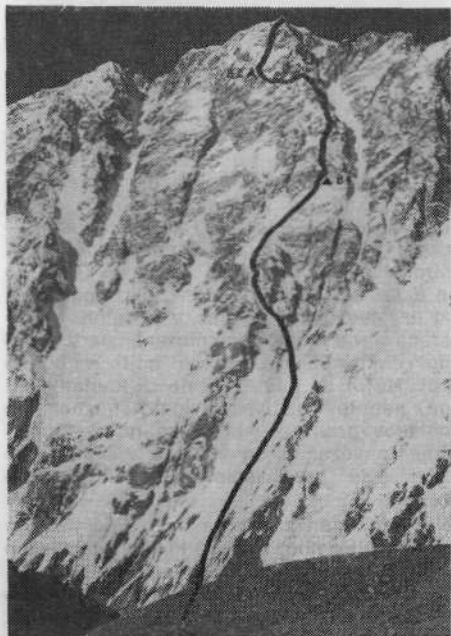
Skoraj preveč stoično, saj je Viki podvomil, če vem, kdo je kriv.

Blagor mu, ki so ga same vrline!

BAZA

Z ovinkom pod vzhodno steno smo izgubili en dan časa in 250 dolarjev denarja. Sicer pa nam je šlo vreme na roko: vsak dan je bil lepši. Prvi zares lep dan — 7. oktobra — smo postavili bazo. Celo napake so se obrnile nam v prid in dan zamude se je spremenil v dan uspešne aklimatizacije.

Bazni tabor smo postavili na travnati terasi 5300 metrov visoko tik nad lepim jezerom ob potočku, kjer smo imeli ves čas dobro vodo. Tu so imeli Angleži že pomožno bazo — mimo njihove glavne smo šli že prejšnji dan — in tu sva z Andrejem taborila na izvidnici. Nad bazo je bilo še eno jezero, manjše, globlje in bolj modro od spodnjega, nato pa so bili že prvi jeziki ledenika, ki se je nabiral pod Ledenim zobom, kot so oster 6200 metrov visok vrh imenovali Angleži. Čas jih je priganjal in nanj niso več mogli, kot na Njanang Ri tudi ne. Ice tooth po angleško, po tibetansko Kang Ri — in nanj sva

Slovenski steber Šiše Pangme: v treh dneh sta ga zmogla Pavle Kozjek in Andrej Štremfelj

takrat z Andrejem tudi splezala. »Tak lep prvi vzpon, vidva pa čisto tiho!« je sodil Viki. Že, a vzpon sva opravila na črno in ga ni bilo pametno obešati na zvon. Sicer pa Viki prerokuje, da bomo na Šišo priplezali 20. oktobra.

Naslednji dan gremo vsi na ogleda proti gori. Najti moramo najboljšo pot in prostor za pomožno bazo pod steno. Od tam bi potem vsaka naveza plezala po svoje. (Naveze smo najprej hoteli določiti že doma, a je obveljal predlog, da se bomo lažje dogovorili tu.) Šli smo po različnih smereh. Najkrajša je bila tista čez ledenik pod Njanang Rijem, čeprav ne najbolj prijetna. Dokler je bil na ledu sneg, je še šlo, po golem ledu pa je drselo. Vendar se nikjer ni dalo ogniti izgubi višine. Možnosti pa je bilo toliko, da smo do konca odprave iskali najboljšo. Razdalja je bila velika, večja kot sva takrat presojala z Andrejem.

Vse območje med Šišo Pangmo in ledenikom Njanang Phu je velika polica, zadnji ostanek tibetanskega platoja na tej strani gore, ki so ga ledeniki sicer razbrazdali, niso ga pa mogli odnesti. Grebeni Džugala in Langtanga na jugu prestrežejo večino padavin, zato je snega in nato ledu premalo, da bi mogel urezati tako globoke doline kot drugod na južni strani Himalaje. Rjava kamnita puščava, posejana z belimi kosi kremena in majhnimi zelenimi jezercji, je mnogo starejša od ostrih grebenov nad njo.

Greben, ki se vleče izpod Pungpa Rija,

Šišinega predvrha, smo dosegli na različnih višinah od 5700 do 5900 metrov. Načrti za naslednje dni so se izkristalizirali.

AKLIMATIZACIJA NA NJANANG RI

Po dnevu počitka se 10. oktobra Belak, Bence, Kozjek in Štremfelj odpravijo proti Njanang Rijju: do srede ledenika, potem pa na skalnat rogelj v vzhodju gore. Naslednji dan po pobočju dosežejo škrbino v grebenu in postavijo dva šotorčka.

Njanang Ri (7071 m) je zadnji visok vrh v vzhodnem grebenu Šiše Pangme, ki se takoj za njim strmo spusti do Ledenege zoba in še nižjih okoliških vrhov. Severovzhodna stena je sploh povsem navpična, nadnjo pa vise ogromne opasti z grebena Njanang Rija. Zato so morali naši plezati nekoliko pod grebeno rezjo po sipkem snegu, ki so ga prekinjale skalne plati. Še isti dan, ko so dosegli vrh (12. 10.), so se vrnili v bazo. Hkrati so opravili prvi vzpon na sedemtisočak in se dobro aklimatizirali.

Vrh je bil naš peti dan po prihodu v bazo.

Prezelj in Tomazin sta se aklimatizirala na Ledemem zobu in okolici, drugi štirje pa smo šli skupaj s Pembo 11. oktobra postaviti pomožno bazo. Midva z zdravnikom Žaretom sva postavitev samo sicer zamudila, saj sva zašla in se komaj do noči prikopala do obeh šotorčkov, pa vseeno prinesla svoj del težkega tovora.

Zjutraj smo se pozno odpravili naprej, Viki in Matjaž pa precej hitreje. Ta dan je Viki prinesel šotor za prvi tabor nekako na 6300 metrov, malo nižje je obrnil Matjaž, midva pa sva pustila del opreme na »depoju«, kakor elegantno pravimo prostoru, kjer preveč utrujeni ali zapozneli alpinisti predčasno odložijo tovore in gredo nazaj. Pri udarcih cepina na kratki strmini črnega ledu se mi je povsem obnovil »teniški komolec« in moja prihodnost mi je bila takoj jasna.

Do večera smo se vsi vrnili v pomožno bazo (5600 m), kamor sta iz baze prišla tudi Prezelj in Tomazin. Onadva sta naslednji dan — 13. 10. — prenesla šotorček do 6500 metrov, tam postavila prvi tabor, ga opremila, v njem prespala in ostala na »aklimatizaciji«. Ta način je Iztoku ustrezal že na Čo Oju, Marku pa ne. Tudi tokrat mu ni, zato se je 15. oktobra sicer vrnil, pa vseeno zamudil Šišo Pangmo.

Dan kasneje je Iztok poskusil naprej, pa ga je bolezen prisilila k vrnitvi.

MEDIGRA

Tempo odprave je bil silovit, zato je bilo tudi odstopov precej. Monsun se je pravkar končal, vremenska napoved, ki jo je zvezni oficir prinesel iz doline, pa je grozila z novimi valovi padavin. Monsun

je bil to leto dolg in je segel globoko v Tibet. Zato so vsi poskusi odprav, ki so začele že avgusta plezati na Everestu, Šiši Pangmi in drugih vrhovih s severa, utonili v globokem snegu. Mi smo igrali na tisti vmesni čas, ko je monsunskih padavin konec, ne zdvijajo pa še orkanski vetrovi s severozahoda. Šiša je dovolj nizka, da smo lahko upali na bliskovit vzpon in tudi jugozahodna stena je vremensko najugodnejša stran — precej sončna, a razmeroma zavetrna, pa spet ne toliko, da bi jo zasipal sneg z vrha, kot zasipa na vzhod obrnjene stene.

Zdelo se je, da so nam himalajski bogovi pripravljene dati priložnost, čeprav ne prav za dolgo. Bengalski zaliv je rojeval nove in nove ciklone, ki so kot velikanske lovke plešoče hobotnice opletale po Himalaji in včasih tudi čez. Na Čo Oju so bile prejšnje leto temperature nižje, a zrak bolj suh. Suh in mrzel zrak načenja človeka na površini, vlažen mu žre energijo prav iz jedra.

Na Njanang Riju se je Filipu zadelo, da bi raje plezal na Šišo Pangmo tam, kjer si je vzpon zamislil Viki, torej od pomožne baze do tabora 1 in potem nekako po smeri Angležev na greben in po njem na vrh. Za steber, kjer je treba vstopiti in ne odnehati do vrha, sta tako ostala le Andrej in Pavle. Iztok je sumil, da ga izdaja zdravje, Šrauf, ki je najprej mislil plezati sam, pa je bil vesel Marka, ki je prejšnjim s Pavletom nameraval v levi steber na zahodni vrh. Trdno ob prvotnih načrtih sta ostala le Viki, ki je »moral« na nov osem-

tisočak, in Andrej, ki je že na izvidnici vedel, da hoče na Šišo Pangmo prav po tem stebru in nikjer drugje.

STEBER

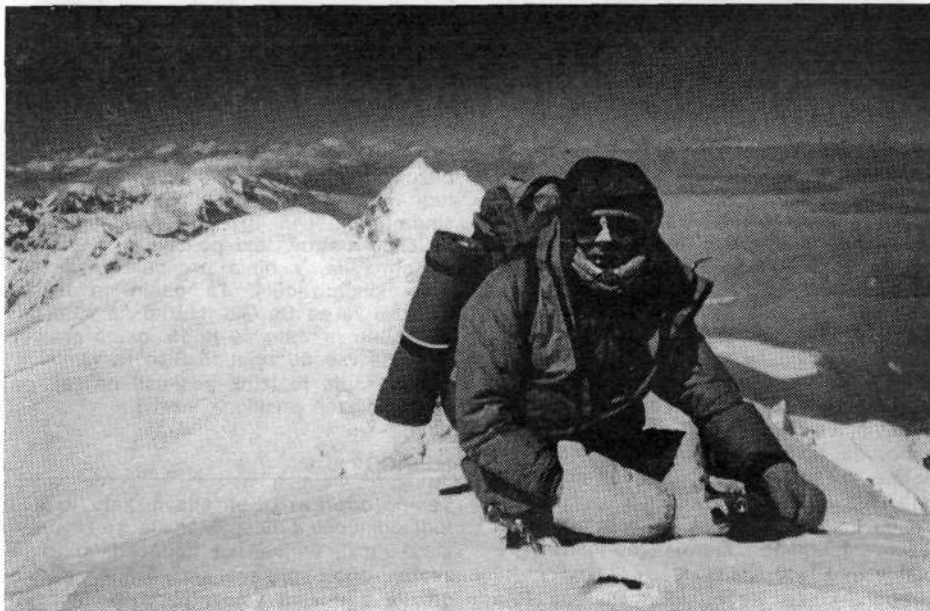
Tako 16. oktobra, ko se že drugič vracam iz pomožne v glavno bazo, srečam pri rdeči skali še tostran ledenika dobro razpoloženega Andreja. Pavleta zgrešim — dovolj je že majhna varianta v teh prostranstvih, pa ne vidiš nikogar. Globoko in daleč na ledeniku vidim sloko postavico, ki je lahko samo Matjaž, z Žaretom pa se srečava na nemogoči moreni, sledeč najini doktrini — iskati in najti najboljšo pot. Ne bi se našla, če ne bi kamenje, ki ga nehote proživa, dvigalo neznanških oblakov prahu. — Meni se načrt uresničuje: naveza, ki bo vstopila v steber, bo zdaj šele prvič sploh videla pomožno bazo.

Naslednji dan zapustita bazo Viki in Filip skupaj s Pembo, ki nese kisik za medicino in šotor za drugi tabor. In še dan pozneje, 18. oktobra, kreneta v pomožno bazo Marko in Šrauf, dve uri za njima pa še jaz. Iztok ostane.

Ledenik je ubijalsko spolzek. Sonce je pobralo ves sneg in po gladkem ledu teče voda, jaz pa trmoglavim v adidaskah. V zgornjem šotoru kašlja Šrauf. Poslušam ga vso noč, ko zaradi žgoče bolečega kolmolca ne morem spati.

To noč spita Andrej in Pavle le kakih 300 metrov pod vrhom. Zvečer ju nisem mogel odkriti in tudi zjutraj ne. Verjetno sta za velikim skalnim stolpom, ki se dviguje na razu stebra. V mrzlem dopoldnevu odhajata Marko in Šrauf precej pozneje,

Pavle Kozjek na vrhu Šiše Pangme (8046 m)
Foto: Andrej Štremfelj

kot sta rekla. Šraufov obraz je siv, kot bi bil ivnat, in komaj se zadržim in ne rečem, naj ostaneta. Sledita jima še Žare in Matjaž, ki bo posnel začetek vzpona.

Čez dobro uro izginejo za razpokanim ledeniškim hrbtom. Levi kuloar se začne precej nizko in jih dolgo ne bom videl. Vidim pa dobro Vikija in Filipa, ki plezata najstrmejši del proti grebenu. Le onadva imata radijsko postajico. Slišali smo se zjutraj in spet se bomo zvečer.

Na vršnem grebenu se prašijo snežne zstave. Nekaj mi ukaže, da vzamem v roke daljnogled in ga prvič danes uperim v vrh: 19. oktober je in ura je 14.35. Prizor je nor, kot je nekoliko nora vsa tale odprava: na temno modrem nebu plahutajo oblaki snega in skoznje zagledam postavi, ki druga za drugo zapuščata najvišjo točko in se pomikata proti vzhodu. Še hipec in ni ju več, ker sta se skrila za greben. A vedno ju bom videl, dve trdni postavi sredi belega plahutanja.

»8000 + «

Edina smer, kjer se nič ne zgodi, je levi kuloar. Vsi štirje kot da so se pogreznili v nič. Sam sem v stiski. Imel sem dva vžigalnika, oba sem dal tistim, ki so svoje pozabili in zdaj ne morem skuhati čaja, da bi ga nesel naproti — in tudi zase ne. Življenje je v trenutku postalo zelo resna stvar. Pa se je potem vse hitro odvilo. Ko sem bil pol ure od tabora, sta se tam pojavila Matjaž in Žare. Vrnila sta se pač po drugi poti. Obrnil sem in skupaj smo gledali Marka in Šraufa: prvi hiter in daleč spredaj, drugi sključen, počivajoč na vsakih nekaj korakov. Na beli steni sta kot na dlani. Potem se drugi sploh več ne gane. In potem prvi sestopi do drugega. In potem oba počasi sestopata v naraščajoči mrak in izgineta za rob ledeniškega hrpta. Nocoj ju ne bo nazaj.

Zvečer sta Viki in Filip dosegla greben in postavila šotor (7350 m). Povedal sem jima za vrh in zagledala sta Andreja in precēj za njim Pavleta. Noč je že bila, ko sta tudi onadva prišla do sedla in postavila šotorček. Tako dolg sestop! Kako bosta šele Viki in Filip, ko se morata še vzpenjati!

Po nebu se vlečejo sumljivi oblaki. Tudi zračni pritisk je padel. Mraz je in z Žaretom in Matjažem se gnetemo v majhnem šotorčku. Po polnoči enkrat se Matjaž preseli v zgornji šotor. Bilo nas je le malo preveč na kupu.

Zjutraj vidim Andreja in Pavleta, ko sestopata. Pavle ima težave. Počakam Marka in Šraufa. Pri sestopu ga je skoraj zadušilo. Sestopamo daleč naokrog, mimo vrste jezerc, in kar naprej fotografiramo Šišo, ki je od tod, ko jo gledamo pravokotno na steno, neznanško široka. Marko obljublja, da se bo še vrnil.

Hodimo po najlepši smeri, a najdaljši. Šele

tik pred mrakom smo v bazi. Čaka me zveznik s tibetanskim spremljevalcem. Kdaj naj pridejo jaki? Zdaj, zdaj moramo zvedeti!

Ko je že tema, se po radiu oglasi Filip: bila sta na vrhu in zdaj sestopata nazaj po grebenu.

Dobro: jaki bodo prišli 25., 26. oktobra pa bomo zapustili bazo. Zveznik in Tibetanec odhajata nazaj v Njalam. Posodili smo jima baterije. Le kako je mogoče jezditii ponoči?

Z gore dolge ure ni glasu. Obhajajo me že strahovi prejšnjih odprav, ko se blizu polnoči oglasi Filip, krakajoče sicer, pretrgano, a bila sta na vrhu in zdaj sta spet v šotoru. Pavle ima zmrzline po nogah, je malo prej povedal Žare. Čez noč ga je priklopil na kisik. Z infuzijo ni šlo, ker je tekočina zmrzovala.

Tako je minil 20. oktober. Do jutra je razgrajal s šotori veter. Vrh Šiše Pangme se je zavijal v oblake.

NAZAJ

Naslednji dan proti večeru so se vrnili Pavle, Andrej in Matjaž, ki je snemal vrnitev v bazo. Pavle je precej izčrpan in še poškodovan. Zgodilo se mu je prvi dan v steni. Porabil je energijo in mraz mu je vdrl v telo. Ali ti presnova dela kot peč in energijo izžarevaš ali pa mraz seže vate. Dobro poznam ta strašni občutek. Andreju ni nič. Mislim, da še utrujen ni. Zjutraj 22. oktobra gresta v pomožno bazo Pemba in Iztok. Upam, da se Iztok ne bo domislil kakega solo vzpona. Zato mu skoraj ne privoščim, da bi prav zdaj čisto ozdravel. Marko tuhta, kako da mu je vrh mogel uiti. Pozneje mu bom povedal: razmetaval je čas, energijo, priložnosti, celó varnost, in pri tem preskočil kakšno odločilno mesto, spregledal kakšen kažipot. Mlad je, močan, natančen, priden, sposoben, zvest, ni suženj alpinizma. Ima ga le za igro, kar v resnici je. Sam je predlagal, naj se naveze formirajo šele tu, hkrati pa zaupal v meglene prejšnje dogovore. Tu pa so bili le interesi — kot v politiki: s kom najbolje in najhitreje doseči vrh. In stvari so se spreminjale. Le Andrej in Viki sta bila že od začetka trdno zavezana vsak svojemu cilju. In jaz — a to je drugačna igra. Šrauf je star maček in bi skoraj dosegel izredno veliko, če ga narava ne bi pustila na cedilu. Filipa je želodec ravno toliko stisnil, da se je odpovedal stebri, na srečo pa spet ne toliko, da ne bi mogel z Vikijem na vrh. Po mnogih osemtisočakah, kjer je vsaj na gori veliko garal in prišel zelo visoko, je Šišo Pangmo več kot zaslužil.

Popoldne 23. oktobra se s težkima nahrbtnikoma vrneta Iztok in Pemba. Gora je pospravljena in nama z Markom ni več treba iti gor. Pavle ima poškodovane prste na nogah in tudi na desni roki. Škoda je

še večja, ker je Pavle tudi dober športnik plezalec. Z njim se trudi Žare; mi mu včasih prinesemo le požirek viskija, ki je dober za širjenje žil.

Tridnevno sneženje je našo goro precej pobelilo, toda v bazo je pritavala le kakšna snežinka.

Vse smo naredili prejšnje dni, bazo bomo pospravili nazadnje. Odveč nam je hodil le 24. oktober. Dolgčas! Popoldne 25. oktobra pridejo trije jaki, nato dva jezdeca. Zveznik želi, da takoj pridem v Njalam, ker so iz Lase sporočili nerazumno veliko vsoto kot pogoj, da se lahko peljemo tja. Toda brez Lase ne more biti filma o Tibetu. V pol ure spakiram in s Tibetancem odjedem iz baze. Čez podore hodiva peš, po travnati pokrajini pa pogosto celo dirkava. Moje vojaško jahanje — v bazi sem se hvalil z dunajsko šolo — mi pride prav in v štirih urah sva v Njalamu. Zadnje pol ure sicer z baterijo pri tleh tipava za neznanost stezo, a vendarle prideva.

TIBET

Dva dni pozneje, 27. oktobra, smo spet vsi v Njalamu. Naslednji dan z džipom spremljam Pavleta, Iztoka in Vikija do nepalske meje. Zdaj je prevozna celotna cesta. Z Laso izmenjamo brzozavke in 30. oktobra se še v temi odpeljemo z dvema džipoma — toyotinim landcruiserjem in mitsubishi-jevim pajerom proti vzhodu. Zdaj je za Laso potrebno posebno dovoljenje, ker so v začetku leta uvedli vojno stanje. V Tibetu vse več ljudi hoče neodvisnost, pravi zveznik. In kako dolgo bo trajalo? Dve leti najmanj, če bo po sreči.

Tibet leto dni po Čo Oju: policijske zapore po cestah, v samostanih nekajkrat manj menihov in romarjev, množične prevzgojne akcije. Okrog svetišča Džokang v Lasi stražarske utice z do zob oboroženimi policaji, ki divje piskajo, ko dvigneš foto aparat. Po mestu smemo le v skupini skupaj s spremljevalcem Nimo, ki ga je en sam strah: na cesti policajev, v samostanih bogov. A kljub temu ga prisilim, da gre na črno menjat dolarski bankovec. Kje je cvetoča trgovina izpred enega leta? Ničče ne ve, kdo je policaj, kdo provokator in kdo pošten črnoborzijanec.

Na uradnem sprejemu nam Tibetanci obljubijo pomoč pri naših odpravah in se opravičujejo, ker zdaj v Tibetu ni tako, kot bi moralo biti. Javne prostore krasijo zmeraj nove slike Marxa, Lenina in Stalina. Kar ganljivo je na drugem koncu sveta srečati obraze, ki jim tudi mi dolgujemo večino tega, kar imamo. V Lasi ni tujcev, turizem so si uničili — a kaj je to v primerjavi s Tienanmenom, kjer so tanki mečkali ljudstvo! Nekateri stvari so nad vsako ceno.

Nazaj grede se pred Gjantsejem peljemo skozi taborišče prisilnih delavcev. Na roke — le s krampi in lopatami — gradijo ne-

kaj kilometrov dolg zemeljski jez. Nad celotno mizerno množico vzhajajo rdeče zastave in udarniška glasba iz tisočvratnih zvočnikov preplavlja vso dolino. Pritiskam na sprožilce in se skušam odkupiti. Saj sodelujem, mar ne?

V Njalamu brije veter in sneži, pod Zangmujem se odpre Nepal kot privid zelene svobode.

SEŠTEVEK

Moštvo: Stane Belak (49), Filip Bence (39), Viki Grošelj (37), Žare Guzej (43), zdravnik, Pavle Kozjek (30), Marko Prezelj (24), Tone Škarja (52), vodja, in Andrej Štremfelj (33), namestnik vodje.

Spremljevalci: Pemba Norbu, sirdar; Nir-kadži, kuhar; Zhu Feng, zveznik, in Nima, prevajalec.

Čas: 20. 9. do 16. 11. 1989.

Dosežki: 12. 10.: Prvi vzpon na Njanang Ri (7071 m): Belak, Bence, Kozjek, Štremfelj, 3 dni, alpski način, III—IV v skali.

19. 10.: Prvenstvena smer Slovenski steber v JZ steni Šiške Pangme: Kozjek in Štremfelj, 2150 m, naklonina 55—65°, mesta v skali IV in V, alpski način, vzpon 3 dni, sestop 1 dan (Bence-Grošelj). Vrh (8046 m) dosežen 12. dan po postavitvi baze.

20. 10.: JZ stena Šiške Pangme: zgornji del območje sestopa Angležev 1982, spodaj delno nova smer: Bence in Grošelj, vzpon 3 dni, sestop 1 dan. Naklonina deloma 45—50°, skalna mesta III—IV.

Grošelj je dosegel svoj osmi osemstisočak, Slovenci (in Jugoslovani) pa desetega. Prvi vzpon na sedemstisočak, najlepša možna smer na vrh Šiške Pangme in odličen vzpon v desnem delu pomenijo velik uspeh slovenske odprave in našega alpinizma sploh.

Radikalni ukrepi v Tatrah

V poljskih Visokih Tatrah je dokaj razvejana mreža planinskih poti, katerih skupna dolžina je sedaj 270 kilometrov. Stevilne od teh poti so izredno močno obremenjene, kajti letno obišče več kot tri milijone turistov poljski del Tater. Zdaj so izdelali načrt do leta 2000, ki predvideva številne varovalne ukrepe. Med drugim naj bi bil dosedanji mejni prehod s Češkoslovaško pri Lysi Poljani odprt samo za pešce, zaradi česar bi odstranili bencinske črpalke in parkirne prostore. Radikalno namestitev omejiti tudi promet na območju Kasprowy Wierch in Morskie oko.